

Kanik Lundby 2:4

Bärby, Västerås socken och kommun (f.d. Lundby socken), Västmanland

Arkeologisk utredning etapp I & II

Rapporter från Arkeologikonsult 2010:2249

Tove Björk
Erik Dardel

KANIK LUNDBY 2:4

Bärby, Västerås socken och kommun, Västmanland

Arkeologisk utredning etapp I & II

Rapporter från Arkeologikonsult 2010:2249

Tove Björk
Erik Dardel

Arkeologikonsult
Optimusvägen 14
194 21 Upplands Väsby
Tel 08-590 840 41
Fax 08-590 725 41
www.arkeologikonsult.se

Innehållsförteckning

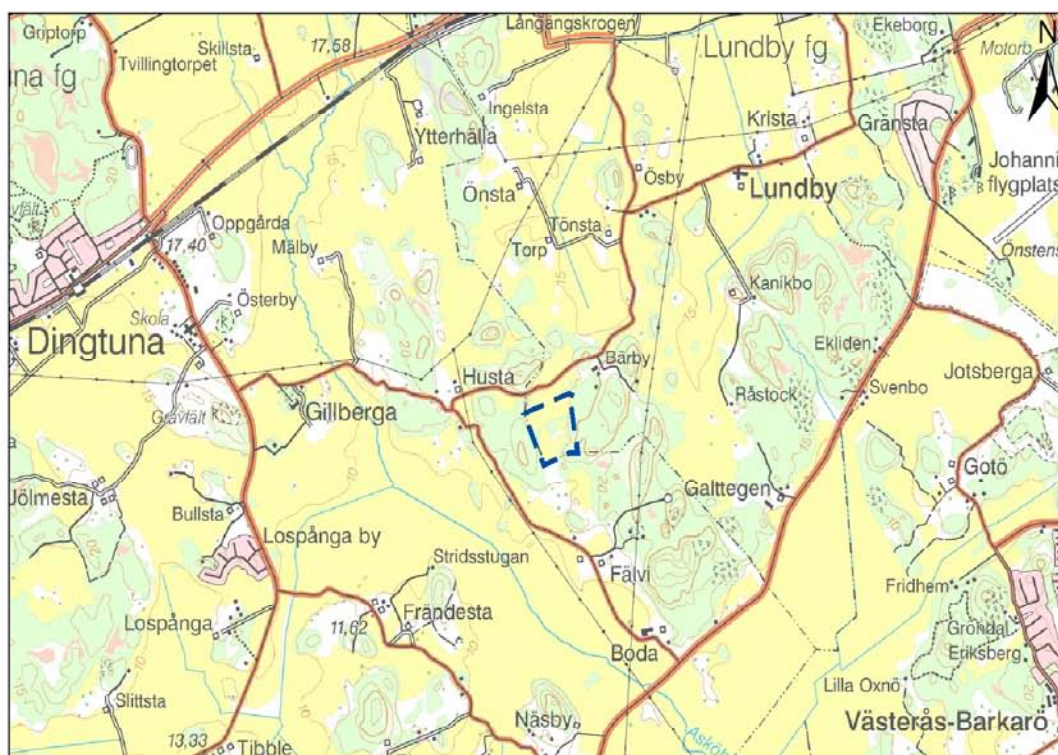
Sammanfattning.....	5
Inledning	6
Syfte.....	6
Miljöbeskrivning	6
Fornlämningsbild.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	9
Skogsmarken	9
Åkermarken.....	9
Arkeologisk utvärdering	11
Referenser	12
Litteratur.....	12
Arkiv och register	12
Kartor	12
Tekniska och administrativa uppgifter.....	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Anläggningslista	14
Bilaga 2. Schaktlista.....	15

Sammanfattning

Arkeologikonsult har genomfört en särskild arkeologisk utredning omfattande etapp 1 och 2 på fastigheten Kanik-Lundby 2:4 i Bärby, Västerås (före detta Lundby) socken och kommun.

Det finns sedan tidigare ett flertal kända fornlämningar i anslutning till utredningsområdet. Västerås 872 utgörs av en stensträng och var den enda kända fornlämningen innanför utredningsområdet, men det finns ett flertal i närheten.

Vid utredningen påträffades två nya stensträngar i områdets östra delar vilka bedöms utgöra fornlämningar. Vid utredningen påträffades också en plats med boplatssindikation vilken bedöms utgöra fornlämning.

Figur 1. Undersökningsområdet markerat på Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Inledning

Arkeologikonsult har utfört en arkeologisk särskild utredning på fastigheten Kanik-Lundby 2:4 i Bärby, Västerås socken och kommun enligt beslut av länsstyrelsen i Västmanlands län (dnr 431-9964-08). Uppdragsgivare var Lars och Siw Schönqvist vilka även bekostade uppdraget.

Utredningsområdet omfattade en yta på cirka 9 hektar (90 000 kvadratmeter) där cirka 6 hektar utgörs av åkermark och 3 hektar av skogsbevuxna impediment.

Fältarbetet tog 5 mandagar i anspråk under perioden 26-28 november 2008 varav en till inventering. Därefter inleddes rapportarbetet. Fältarbete utfördes av Tove Björk och Erik Dardel.

Syfte

Syftet med utredningen av området var i enlighet med länsstyrelsen kravspecifikation att fastställa om tidigare ej kända fornlämningar fanns i utredningsområdet.

Miljöbeskrivning

Topografin i utredningsområdet är den för Västeråstrakten karakteristiska flacka åkermarken på lerslätt som avgränsas av högre skogsbeklädda impediment. I åkermarken syns på vissa platser berg i dagen och höjden över havet inom området varierar mellan 15-20 meter. Utanför utredningsområdet finns i söder ett mindre vattendrag med avrinning från norr och öster. Vattendraget har sannolikt tidigare varit större och sträckt sig längre norrut. I de mest låglänta partierna i åkermarken utgörs undergrunden av grå svart lera som sannolikt utgjort en sumpmark som legat under vatten i historisk tid (fig 2).

Figur 2. Mörka partier i åkermarken visade på gammal sjöbotten. Foto från sydväst.

Fornlämningsbild

Utredningsområdet är beläget i en mycket fornlämningsrik bygd. De äldsta lämningarna utgörs av rösen och skålgropsförekomster till exempel Västerås 296 och 318, men majoriteten av fornlämningarna är från järnålder och senare tid.

Flertalet stensträngar och stensträngssystem är kända i anslutning till utredningsområdet (Dingtuna 421:1, 305:1-2, 416:1, 414:1 och 3, 415:1, Västerås 327:1 och 873:2 och 3, fig 3). Teorierna kring stensträngarnas funktion har varierat, men två funktioner har traditionellt utskiljts i materialet. En är att fungera som skiljelinje mellan odlingsparceller och den andra är som hägnad (Svedberg 1997).

Ett gravfält, Dingtuna 304:1, består av 10 fornlämningar varav nio är runda stensättningar och ett röse. Dingtuna 698:1 utgörs av en rund stenfylld stensättning. Västerås 873:1 utgörs av en bytomt/gårdstomt daterad till medeltid eller yngre och Västerås 326:1 utgörs av en fångstgrop.

Fornlämningar inom utredningsområdet

Fornminnesregistret visar att endast en fast fornlämning är känd sedan tidigare inom utredningsområdet vilken utgörs av en stensträng (Västerås 872). Stensträngen är cirka 100 meter lång och 1,5 – 2,0 meter bred och sträcker sig i VNV-ÖSÖ riktning genom ett impediment centralt i området.

Tidigare undersökningar i närområdet

En grundlig specialinventering både inom områdets norra delar samt utanför företogs 1991 av riksantikvarieämbetet då dels redan kända fornlämningar kompletterades (Västerås 880:4, hus med spisröse och Dingtuna 299, förlängning av stensträng med 18 meter), dels nya upptäcktes. De nyupptäckta fornlämningarna bestod av stensträngssystem, flera stensättningar och gravhögar, röjda ytor, en by/gårdstomt, en fångstgrop, fossila åkermarker, torplämningar och hålvägar (Zerpe 1991).

2005 undersöktes Dingtuna 318:1, en husgrund med spisröse som anlagts någon gång efter 1850 liksom Dingtuna 698:1, en rund stensättning som daterats till äldre järnålder (Åhlström 2005).

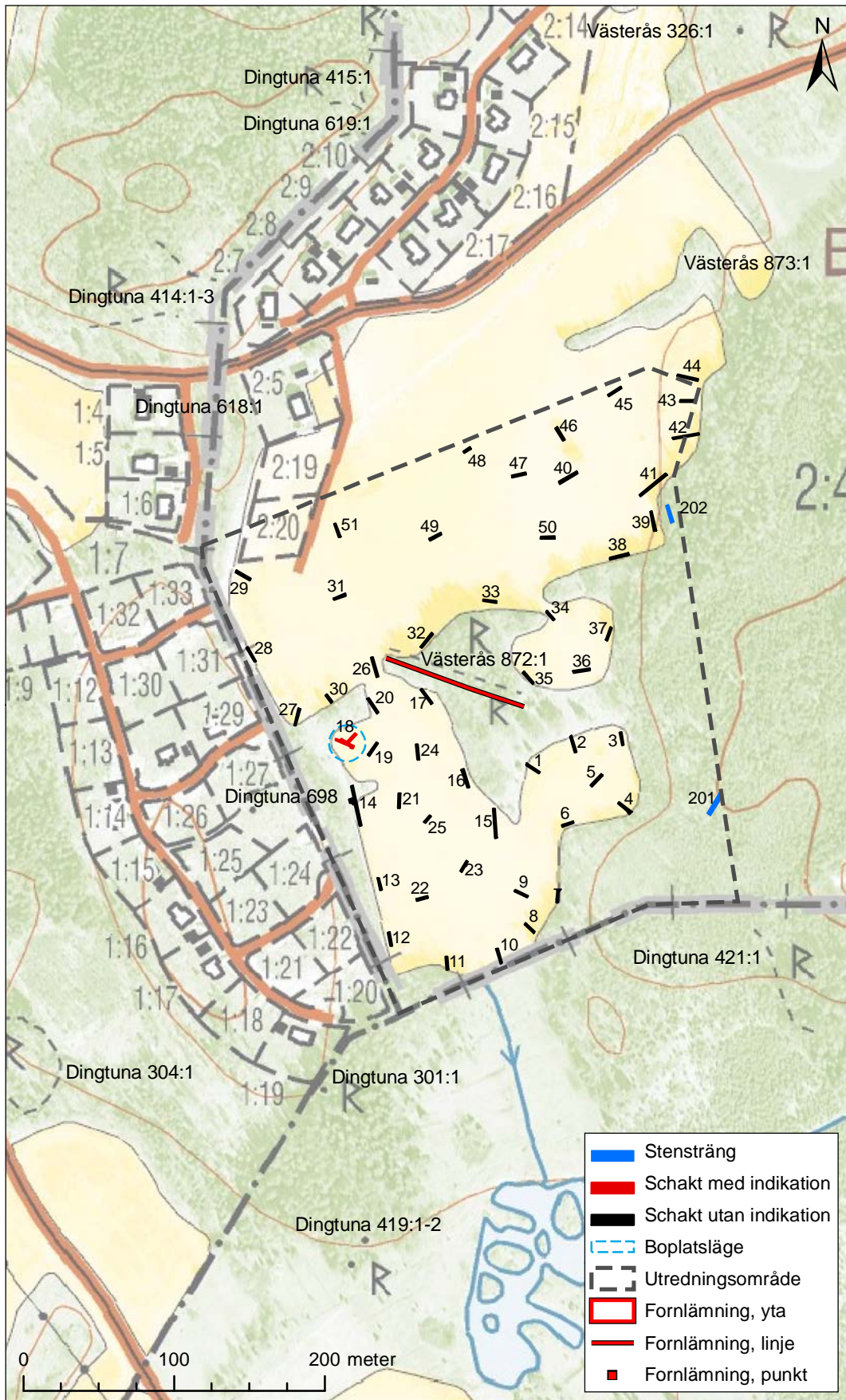
Metod och genomförande

Utredningen inleddes med litteratur-, arkiv- och kartstudier. Ett GISskikt med kartor över området upprättades. Detta inkluderade fornlämningsregistret (FMIS), fastighetskartan och topografiska kartan. Utifrån kartanalysen och studiet av ortofoto identifierades områden som sågs särskilt topografiskt gynnsamma och intressanta ut inför etapp 2. Därefter inleddes inventering av området och sökschaktning.

Inom ramen för utredningen företogs ingen avverkning och inga schakt upptogs inne på impedimenten.

Utredningsområdet utgörs av cirka 9 hektar, där 6 hektar består av åkermark och 3 hektar utgörs av skogsbevuxna impediment. Området uppdelades i samband med fältarbetet i två områden utifrån markslagets olika undersökningsmetoder. Det första området bestod av de skogsbevuxna impedimenten vilka inventerades mer grundligt och det andra området utgjordes av den välplöjda åkermarken som inventerades mer översiktligt. Totalt öppnades 51 separata sökschakt i åkermarken för att lokalisera okända fornlämningar. Samtliga schakt och lämningar dokumenterades, fotograferades och mättes in med GPS med närtverksRTK.

Schakt och anläggningsnummer finns redovisade i tabellform i rapportens bilagor.

Figur 3. Undersökningsytan med schakt och lämningar markerade. Skala 1:4 000

Resultat

Sammantaget konstaterades två stensträngar i skogsmarken medan två stolphål och fyra härdar framkom koncentrerade i åkermarken. Inga fynd påträffades.

Skogsmarken

Under inventeringen av skogspartierna framkom två nya stensträngar, 201 och 202 (fig 3).

Stensträng 201 var cirka 20 meter lång och 3 meter bred och bestod av rundad sten i storleken 0,5-1,2 meter (fig 4). Strängen var svåravgränsad då den var övertorvad. Den har fått beteckningen Västerås 1456 i FMIS.

Figur 4. Del av stensträng 201. Foto från sydväst.

Stensträng 202 var cirka 15 meter lång och 2 meter bred och bestod av rundad övertorvad sten i storleken 0,4 – 1 meter. Stensträngen löper parallellt med åkerkanten och kan vara en gammal gräns mellan åker och betesmark. I FMIS har den fått beteckningen Västerås 1457.

Åkermarken

I schakt 10, 11, 22 och 25 i åkermarkens mest låglänta partier iaktogs under ploggången ett tjockt lager av grå svart lera som bedöms vara gammal sjöbotten. Denna lera är full av förmultnade organiska rester från en förmodad sjö som aldrig torkat helt. I schakt 48 och 49 längre norrut i område B iaktogs under ploglagret blålera eller glacial lera.

I ett svagt sydslutningsläge intill ett mot åkern utskjutande impediment på cirka 15 meters höjd över havet påträffades boplatsindikation i schakt 18 (fig 7) i form av två stolphål (101 och 103), där ett av dessa var stenskott (fig 5). I närheten av stolphålen påträffades fyra härdar (102, 104, 105 och 106, fig 6). Dessa innehöll stora mängder kol, men inga prov togs. Samtliga omgivande schakt

saknade helt indikationer på forntida lämningar. Lämningarna har i FMIS registrerats som en boplats och fått beteckningen Västerås 1458.

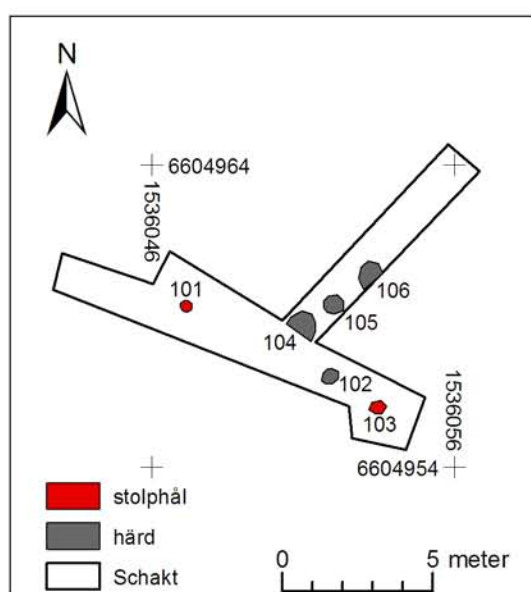

Figur 5. Stolphål 103 i schakt 18. Foto från sydöst.

Figur 6. Nordöstra expansionen av schakt 18 med härd 104, 105 & 106 markerade. Foto från sydväst.

I schakt 14 framkom en cirka 2,0 x 1,5 meter stor rektangulär stenläggning som tolkas som ett sentida dike. Väster om åkerkanten, inne på impedimentet, löpte ett dike i VNV riktning som sannolikt är fortsättningen på det dikesfundament som kom i schakt 14.

Figur 7. Schakt 18

Arkeologisk utvärdering

En fornlämning (Västerås 872) var sedan tidigare känd i området inne på ett impediment.

De två nya stensträngarna (201 och 202) bedöms utgöra fornlämningar. Bygden är mycket rik på stensträngar och stensträngssystem. Fynden av ytterligare stensträngar är värdefull då deras vetenskapliga värde ytterligare borde utvärderas efter främst systemen som sådana och inte enbart som enskilda förekomster. Vid exploatering rekommenderas ytterligare undersökning och dokumentation av dessa.

På en plats påträffades väl avgränsade boplotsindikationer i form av stolphål och härdar. Vid exploatering av denna plats rekommenderas ytterligare undersökning och dokumentation.

Länsstyrelsen i Västmanlands län fattar beslut om eventuella antikvariska åtgärder.

Referenser

Litteratur

Svedberg Åsa. 1997. Södra Bärby, Galttegen, ekobyn kvarteret Örtagården etapp 1. Kanik-Lundby 2:1. RAÄ 333. Lundby socken, Västerås/Västmanland. Arkeologisk för- och slutundersökning. Rapport/UV Uppsala 1997:45

Zerpe L. 1991. Arkeologisk utredning, etapp 1, Västmanland, Västerås stad, Lundby socken. Riksantikvarieämbetet, byrån för arkeologiska undersökningar, Rapport. ATA 2343/91.

Ählström Jan. 2005. *Husta, Planerad nybyggnation*. Särskild utredning, Husta 1:3, Dingtuna socken, Västmanland. Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen rapport A, 2005:A31.

Arkiv och register

Antikvariskt-topografiska arkivet (ATA).

Fornminnesregistret (FMIS).

Lösfyndsregistret, Statens historiska museer (SHM).

Kartor

Fastighetskartan

Topografiska kartan

Tekniska och administrativa uppgifter

Arkeologikonsult projektnummer:	2010:2249
Länsstyrelsens dnr:	431-9964-08
Beställare:	Lars och Siw Schönqvist
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning, etapp I & II
Utförandetid, fältarbete:	26 – 28 november 2008
Utförande tid, övrig tid:	December 2008 & oktober 2010
Län:	Västmanland
Landskap:	Västmanland
Kommun:	Västerås
Socken:	Västerås (tidigare Lundby)
Fastighet:	Kanik-Lundby 2:4
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 gon V
Projektledare:	Erik Dardel
Fältarbetsledare:	Erik Dardel
Fältarkeologer:	Tove Björk & Erik Dardel
Rapportansvarig:	Tove Björk & Erik Dardel
Planer:	Samuel Björklund
Layout:	Erik Dardel
Kvalitetssäkring:	Björn Hjulström
Undersökningsområdets storlek:	9 ha
Sökschaktad yta:	720 m ²
Dokumentationsmaterial:	Digitalt lagrat på Arkeologikonsults servrar.
Fynd:	Inga fynd har tillvaratagits.

Bilaga 1. Anläggningslista

Nr	Typ	I Schakt	Beskrivning
101	Stolphål	18	0,3x0,3 m. Skärvig sten, kol.
102	Härd	18	0,6x0,6 m. kol, skörbränd sten.
103	Stolphål	18	0,5x0,5 m. 2 skoningstenar i plan. Kol.
104	Härd	18	1,0x1,0 m. Kol & skörbränd sten.
105	Härd	18	0,6x0,6 m. Kol & skörbränd sten.
106	Härd	18	0,7 x0,65 m. Kol & skörbränd sten.
201	Stensträng	Ej i schakt	En ca 20 m.lång och 0,5 m.bred stensträng. Svåravgränsad på grund av övertorvning.
202	Stensträng	Ej i schakt	En ca 15 m. lång och 2 m. bred stensträng. Består av stenar 0,4-1 m. i diameter. Sträcker sig längst med åkerkanten.

Bilaga 2. Schaktlista

Schakt	Lagerföljd	Schaktdjup	Kontexter	Indikationer
SU 1	1) 0,3 m. ploglager 2) morän & lera	0,4 m.		Bränd lera
SU 2	1) 0,35 m. ploglager 2) gulbrun lera	0,4 m.		
SU 3	1) 0,35 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 4	1) 0,3 m. ploglager 2) gulbrun lera	0,4 m.		
SU 5	1) 0,3 m. ploglager 2) brun lera	0,4 m.		
SU 6	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 7	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 8	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 9	1) 0,35 m. ploglager 2) rödgul lera	0,4 m.		
SU 10	1) 0,3 m. ploglager 2) 0,8 m. gråsvart lera 3) rödbrun lera	1,0 m.		
SU 11	1) 0,3 m. ploglager 2) 0,5 m. gråsvart lera 3) rödbrun lera	0,6 m.		
SU 12	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 13	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 14	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 15	1) 0,25 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 16	1) 0,25 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 17	1) 0,35 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SI 18	1) 0,25 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.	101, 102, 103, 104, 105 & 106	
SU 19	1) 0,3 m. ploglager 2) gråbrun lera	0,4 m.		
SU 20	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 21	1) 0,3 m. ploglager 2) brun lera	0,4 m.		
SU 22	1) 0,3 m. ploglager 2) 0,4 m. gråsvart lera 3) rödbrun lera	0,5 m.		
SU 23	1) 0,3 m. ploglager 2) brun lera	0,4 m.		
SU 24	1) 0,25 m. ploglager 2) gråbrun lera	0,4 m.		
SU 25	1) 0,3 m. ploglager 2) gråsvart lera	0,4 m.		
SU 26	1) 0,25 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 27	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 28	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 29	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 30	1) 0,3 m. ploglager 2) brungrå lera	0,4 m.		
SU 31	1) 0,3 m. ploglager 2) brun lera	0,4 m.		
SU 32	1) 0,3 m. ploglager 2) brungul lera	0,4 m.		
SU 33	1) 0,25 m. ploglager 2) brungul lera	0,4 m.		
SU 34	1) 0,25 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 35	1) 0,25 m. ploglager 2) brungul lera	0,4 m.		
SU 36	1) 0,3 m. ploglager 2) brungul lera	0,4 m.		Bränd lera, kolfragment
SU 37	1) 0,3 m. ploglager 2) brungul lera	0,4 m.		
SU 38	1) 0,3 m. ploglager 2) brungul lera	0,4 m.		
SU 39	1) 0,3 m. ploglager 2) brungul lera	0,4 m.		
SU 40	1) 0,3 m. ploglager 2) morän & lera	0,4 m.		
SU 41	1) 0,25 m. ploglager 2) morän & lera	0,4 m.		
SU 42	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		Kolfragment
SU 43	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 44	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 45	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 46	1) 0,3 m. ploglager 2) morän	0,4 m.		
SU 47	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.		
SU 48	1) 0,3 m. ploglager 2) blålera	0,4 m.		
SU 49	1) 0,3 m. ploglager 2) blålera	0,4 m.		

Bilaga 2. Schaktlista

SU 50	1) 0,3 m. ploglager 2) rödbrun lera	0,4 m.
SU 51	1) 0,3 m. ploglager 2) varvig lera	0,4 m.

Arkeologikonsult Tel 08-590 840 41
Optimusvägen 14 Fax 08-590 725 41
194 21 Upplands Väsby www.arkeologikonsult.se

